

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋՈՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍԻՆ ՇԻՋՈՒՄԸ

Շարունակում է 7-էն

յազիտական ժողովրդական լսարաններին» որոնց մեծաթիվ հասարակութիւն մը ներկայ կը գտնուէր, փրոֆ. Գէորգ Խրոբեան կ'ընդառնալէր եւ կը դասախօսէր նաեւ հայրենաշունչ ոգիով միութեանական ձեռնարկներու իր նախորդին՝ փրոֆ. Մօրուս Հասարակութեան օրինակով: Լիբանանի հայ գաղութին մշակութային ծաղկեալ շրջանն էր (1968), երբ հասարակութեան կարեւոր գանգուած մը հայագիտութեան նուիրուած ձեռնարկներով հայ մշակոյթէն, հայ իմացական ժառանգութենէն, պատմութենէն ծարաւ մը յագեցնելու ներքին պահանջք մը կը զգար...:

Անմոռանալի ձեռնարկ մը կը մնայ, որպէս գրական եղելութիւն, լիբանանահայ գաղութի մշակութային պատմութեան եւ Հայկազեան Համալսարանի անցեալին համար «Սփիւռքահայ Գրականութեան Շաբաթը», փրոֆ. Գէորգ Խրոբեանի նախաձեռնութեամբ, հայագիտական երեք ամսօրնային հովանաւորութեամբ՝ Հայկազեան, Սէն Ժոզէֆ եւ Հիւսիսեան ու Լիբանանահայ մտաւորականութեան մասնակցութեամբ:

Այնուհետեւ, փրոֆ. Գէորգ

Խրոբեան շարունակեց շրջուն հազգէտ դասախօսի հայապահանջան ծառայող առաքելութիւնը:

Բացի Պուէնտս Ալքէսի, Տիթորոյի Ուէյն, Գալիֆորնիոյ Լա Վերնի համալսարաններու հայագիտական ամպիոններու վարիչ եւ դասախօս ըլլալէ, հայագիտական դասախօսութիւններով հանդէս եկած է Գանատայի, Եգիպտոսի, Սինկափուրի, Արժանթինի գիտական եւ մշակութային կեդրոններուն մէջ: Շրջուն դասախօսի հանգամանքին նպատակն է անգլերէն լեզուի իմացութիւնը:

1986-ին Լա Վերնի Համալսարանը նշելով փրոֆ. Գէորգ Խրոբեանի գիտական գործունէութեան 35-ամեակը պատուոյ դոկտորի կոչումը տուաւ:

Հայաստանի մէջ թէ արտասահման շրջելով երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք հայագիտութիւնը իր հետ տարաւ հոն ուր որ գնաց, բաշխեց հայ պատմութենէն եւ հայ մշակոյթէն անշիջանելի լոյսը եւ հայ միտքի դարաւոր ժառանգութիւնը եւ անոնց նուիրուած ուսումնասիրութիւններու հայագիտական մնայուն վաստակով փակեց իր աչքերը՝ շիջելով հեռաւոր Ամերիկայի անհարազատ ափերուն վրայ...:

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Շարունակում է 13-էն

թիւններ եւ խմբերգեր, նոյնիսկ մանկապարտէզի աշակերտները յաղթանակի գիտակցութեան հպարտութեամբ ոգեկոչեցին իրենց վարդանի թոռները ըլլալու իրողութիւնը, երգեցին նոյն հպարտութեամբ եւ քաջութեան վարակիչ զգացումով, օրուան դերակատարները բոլորն ալ արդարացուցին իրենց ուսուցիչներուն աշխատանքը: Վերջապէս սպասուած պահը հասաւ, ծնողքներ, աշակերտներ, հիւրեր բոլորը անհամբեր կը սպասէին ներկայացումին, ուր երրորդ դասարանի փոքրեր պիտի ներկայացնէին վարդանանց ճակատամարտի նախօրեակին Հայաստանի մէջ տիրող կացութիւնը եւ ճակատամարտի պատրաստութիւնը, ապա բժախնդրութեամբ կատարած էր դերակատարներու ընտրութիւնը բոլոր տղանքն ալ լաւապէս կը ներկայացնէին իրենց վստահուած բաժինները, իսկ աղջիկները յստակ եւ հասկնալի երկրէն խօսեցան եւ պատմեցին պատահարները նախապատրաստելով ներկաները բեմադրութեան:

Հետաքրքրական էր բոլոր տղոց աշխուժ եւ ուրախ ներկայութիւնը բեմին վրայ, ինչպէս Յովիկ Գազանճեան, Քրիստ Պաղտատեան եւ ձորձ Թերզեան, անոնք վարժ դերասաններու նման կը վարուէին, կարծես սովորական իրենց կեանքէն բաժին մը ըլլար, նոյնն էր պարագան Շիրակ Սթամպուլեանին՝ այս տարուան վարդանը, համարձակ երէցը՝ Յակոբ Սինանեան ճիշտ կրօնաւորի չարմար ոճով կը կատարէր իր դերը, յատուկ էր Միշէլ Քիւրքեանը վարդանի աղջկան դերով, որ մարմնացուց տիպար հայ աղջիկի իր նազելի, ամօթիւն եւ գիտակից կեցածքով: Թատրոնի յուզիչ աւարտին նահատակ հայ հերոսներու դիակներուն մէջ իր զաւակը կը փնտռէր, սքանչելի էր ութնամեայ այս ամե-

րիկածին հայ մանուկի դերակատարութիւնը, կատարելապէս հասկացած էր հերոս մօր հոգեվիճակը եւ իրական յուզումով գաւկին դիակը կ'որոնէր արցունքներ խլելով ներկաներու աչքերէն, ապա տեսարանը ամբողջացուց Ռիթա Պետրոսեան մեներգերով «Աւարայրի Պլպուլը»: Ան կը մեկնաբանէր երգը իւրաքանչիւր բառին տալով իր իմաստը ձայնի ելեւէջներով ու դէմքի արտայայտութիւններով... խոստմնալից նոր սերունդ...:

Որպէս ուսուցիչ, ծնողք, դաստիարակ եւ սերունդ պատրաստող՝ բոլորս հոգեկան մեծ գոհունակութիւն ապրեցանք:

Հանդիսութեան աւարտին վարժարանիս տնօրէնուհի՝ Քոյր Լուսիա հոգեկան մեծ ուրախութեամբ ողջունեց աշակերտներու նուաճումները, եւ յորդորեց գանոնք քալելու վարդանի եւ քաջնահատակներու ուղիով, շեշտելով որ անոնց յիշատակը անմոռաց եւ անմահ պիտի մնայ այնքան ատեն որ մենք կը շարունակենք մնալ հայ եւ քրիստոնէայ, ապա շնորհակտեց ծնողներն ու ուսուցիչները, որոնք մղիչ ուժն են իրագործուած ծրագիրներուն:

Յատուկ շնորհակալութեան արժանի են օրուան պատասխանատու ուսուցչուհիները՝ տիկ. Մարօ Գուլուսմճեան եւ երաժշտութեան ուսուցչուհի՝ տիկ. Վարդուհի Պաղտատեանը, նաեւ համակարգիչի դասատու պրն. Արա որ հանդիսութեան տեւողութեան Power Point ծրագիրով կը ցուցադրէր վարդանանք ճակատամարտի յատուկ նկարներ, ստեղծելով օրուան պատշաճ մթնոլորտ հանդիսարահէն ներս:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Տէրունական աղօթքի երգեցողութեամբ:

Մինչ աշակերտները կը բաժնուէին սրահէն՝ բոլորին մտքերն ու հոգիները համակուած էին Աւարայրի Արծիւներու քաջութեամբ եւ վճռակամութեամբ:

ՓՐՈՑ. ԳԵՈՐԳ ԽՐՈԲԵԱՆԻ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹԵՆԵՆ

Շարունակում է 7-էն

տեղի ունեցող իրողութիւններէր, ինչպէս դարբինը՝ դարբնութիւնից եւ հիւսնը՝ հիւսնութիւնից: Քանի որ մարդն արուեստից առաջ գոյութիւն ունի, ուստի արուեստը չի լինի, եթէ նախ մարդը չլինի: Հետեւաբար պէտք է ասել, որ արուեստը մարդուն յարմարեցուած է ոչնչից»:

ՇԻՐԱԿԱՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Հայրենասէր գիտնական Շիրակացին գիտակցում էր, որ իր քաղաքական ինքնուրոյնութիւնն ու սեփական գոյութիւնը պահպանելու համար պաշտարի դուրս եկած ժողովրդի համար անհրաժեշտ էր զինուել ոչ միայն ռազմականապէս, այլեւ հոգեպէս, որ նրան անհրաժեշտ է մարտունակ ու հարուստ մշակոյթ:

Եթէ հայ մարտիկը օտար բռնակալի դէմ կուռնէ էր սրով, ապա հայ առաջաւոր մտաւորականութիւնը իր գրչով մասնակցում էր այդ անհղ պայքարին: Անանիա Շիրակացին եւս, այլ հայրենասէր գիտնականների հետ ակտիւօրէն մասնակցում էր բռնակալական գաղափարախօսութեան դէմ ծառայուած այդ պայքարին:

Շիրակացին օտար նուաճողների դէմ պայքարելու համար օգտագործում է բոլոր հնարաւոր առիթները, այդ անում է իր տիեզերագիտական աշխատութիւններում, տոմարագիտական երկերում, «Ժամանակագրութեան» մէջ եւ նոյնիսկ թուաբանական խնդիրների միջոցով: Նրա հայրենասիրութիւնը սերտօրէն շարժակալուած է իր գիտական գործունէութեան հետ:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Նարեկացին համոզուած է, որ քանի իւրաքանչիւր անհատ, յատկապէս հումանիտ մարդիկը իրեն պատասխանատու է համարում անցեալում եւ ներկայում կատարուած չարիքների համար, ապա անհատ մարդիկ երջանիկ լինել չեն կարող, եթէ հաւաքականութեան միւս անդամները դժբախտ են: Հասարակութեան հաւաքական փրկութիւնը ապահովելու համար պատմութիւնը միշտ էլ կարիք ունի ինքնագոհ զանկոնների, որոնք իրենց սիրտը պոկած լուսաւորեն ու առաջնորդեն լայն գանգուածներին: Նարեկացին այդ ձգտում է կատարել իր ստեղծագործութեամբ, որն ինքը համարում է մարդկութեան փրկութեան համար իր կողմից կատարուած «բանական գոհաբերութիւն», «անարիւն գոհաբերութիւն», «բանական նուէր»:

Եթէ մարդու գործունէութիւնը, ստեղծագործութիւնը ազատագրի, փրկի, երջանկացնի հաւաքականութեան անդամներին, ապա վերջիններիս միջոցով, վերջիններից յետոյ կը փրկի նաեւ անհատը, ղեկավարը, մարտիկ հերոսը: Խոսքուած ձեւով ու միջնադարեան մտածելակերպին բնորոշ եղանակով Նարեկացին պաշտպանում է «մէկը բոլորի համար եւ բոլորը մէկի համար» կոլեկտիվիստական սկզբունքը: Ղեկավարը, գրողը, իմաստասէրը իր ինքնահաստատումը, իր փրկութիւնը, իր մեծութիւնը տեսնում է գոհաբերութեամբ կատարուած իր գործունէութեամբ հաւաքականութիւնը կատարելագործելու, փրկելու մէջ: Իր փրկութիւնը, մեծութիւնը նա տեսնում է իր ընթերցողների վեհացման մէջ:

Նարեկացու համար նոյնիսկ իմաստասիրական մակարդակի բարձրացած արուեստը սէր է, համակրանք, հակում դէպի գեղեցիկը, բարին, կատարեալը: Արուեստի քուրմերը ուրախանում են, որ գոյութիւն ունի մարդը, մարդկային համբերաշիւ հաւաքականութիւնը: Նրանք ուրախանում ու բաւականութիւն են ստանում այն փաստից, որ իրենցից բացի գոյութիւն ունեն մարդիկ, որոնց համար իրենք ստեղծագործում են, որոնք արժէքաւորում են իրենց գործերը եւ որոնց գեղագիտական պահանջմունքները կարողանում են իրենք բաւարարել: Այսպիսով, Նարեկացու խորհրդապաշտական, միաստիկ մեկուսացումը թուացող է, խիստ արտաքին: Նա մեկուսանում է ինքն իր մէջ, մարդկային էութեան մէջ, որպէսզի կարողանայ լաւագոյնս ծառայել մարդկութեան փրկութեան գործին:

Միջնադարեան տիրող վարդապետութիւնը սիրոյ զգացական եւ իմացական տեսակների տարբերութիւնները հասցրեց բեւեռացման մակարդակին, նրանց միջեւ անջրպետ ստեղծեց ու բացարձականացնելով հոգեւորը՝ թերագոհնահատեց զգայականը: Հայ իրականութեան մէջ Մովսէս Խորենացին գրեթէ ամբողջութեամբ պաշտպանեց Պղատոնեան հարցադրումը, որը շարունակեց Գրիգոր Նարեկացին: Ինչպէս տեսանք, Նարեկացին հոգեւոր սիրոյ մէջ տեսնում է աստուածասիրութիւնն ու մարդասիրութիւնը: Իսկ զգայական սէրը տարբեր սեռերի միջեւ եղած փոխադարձ զգացմունքն է, յարաբերութիւնը: Այն զգայական աշխարհում գոյութիւն ունեցող ամենավեհ զգացմունքներից մէկն է: «Արդ չէք յերկրի պատուականագոյն եւ առաւել քան զսիրոյ առն եւ կնոջ», «Այս եւ ի մարմնական սիրոյ յայտ գայ, զի ուր սուրբ սէր բնակէ՝ ծնողական կամ ամուսնական եւ որ ըստ այսմ, ոչ գետք կարեն խափանել, եւ սուր եւ ոչ հուր եւ ոչ մահ»: Սէրը մեծ ուժ է: Այն ոչ միայն կարող է յաղթահարել տարբերային վտանգներն ու դժուարութիւնները, մահը, այլեւ կարող է մարդկանց փոխանցել գերբնական ուժ: «Վասնզի ոչինչ արգելու գնա (զսիրահարս)» ոչ հեռաւորութիւն տեղուոյ, ոչ թշուառութիւն ճանապարհի, ոչ լեռան բրացեալ, ոչ դաշտ սոթազին, ոչ ծով լայնածաւալ, ոչ քաղաք պարսպեալ, ոչ դղեակ ամրագոյն, ոչ աշտարակ անպարտելի, ոչ ազիւնալ դրոնք, ոչ երկիւղ պահպանաց, այլ զամենեքումբ քայլեալ աներկիւղ համարձակութեամբ առ առփելին հասանէ եւ զգար ցանկութիւն կատարէ: «Սէրը ներգործում է մարդու ամբողջ էութեան վրայ ու տիրապետում նրա վարքին ու ներքնաշխարհին: Սիրոյ այդպիսի էութիւնը բնականաբար ենթադրում է նաեւ սիրող կողմերի՝ յատկապէս կնոջ համապատասխան արժէքաւորում:

Նարեկացին կնոջը եւայական մեղքից ու յանցանքից ազատելու համար առաջ է քաշում այն տեսակէտը, որ եթէ մարդկութիւնը դրախտից վտարուեց կնոջ պատճառով, ապա նա փրկութեան հնարաւորութիւն ստացաւ կնոջ միջոցով աշխարհ եկած Աստուածորդիով: Տիրամայրը, Աստուածամայրը մարդկութեան առաջ վերականգնեց կնոջ հեղինակութիւնը, տիեզերական դիրքը եւ առաջին հերթին կանացիութեան արժէքը: